

СЕКЦІЯ № 3

ПОЛІТИЧНА ТА ІСТОРИЧНА ДУМКА УКРАЇНИ ТА ЗАРУБІЖЖЯ

УДК 930.85

Васильєва А. В.

група 1111, Національний університет кораблебудування імені адмірала

Макарова (Миколаїв)

Федоренко М. О.

канд. іст. наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

(Миколаїв), m.o.fedorenko@gmail.com

КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНСЬКИХ УРЯДІВ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ПІД ЧАС РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1918 РР.

Культурна політика Українських урядів виступила елементом державотворення під час Української революції. Який саме вплинули на становлення України як держави УЦР, товариства «Просвіти», прогресивна молодь письменників та поетів, а також як відбувався процес відновлення культурних осередків.

Ключові слова: революція, держава, культура, освіта, мова, політика.

Cultural policy of Ukrainian governments was an element of state-building during the Ukrainian Revolution. What exactly influenced the formation of Ukraine as a state of UCR, Prosvita society, progressive youth of writers and poets, as well as how the process of restoration of cultural centers took place.

Key words: revolution, state, culture, education, language, politics.

Кожен народ і кожна нація має свою історію. Історію неймовірних злетів та карколомних падінь на шляху свого розвитку. Сенс існування кожного етносу полягає в самореалізації та подоланні різного роду перешкод на цьому шляху. І в контексті етнічної самореалізації важливе місце посідає розбудова власної держави. Розглядаючи історію Українського народу, ми наочно бачимо важкий шлях його державотворення, наповнений часто трагічними подіями, як

в минулому, так і в сьогоденні. Об'єктом нашого дослідження є Культурна політика Українських урядів під час Української революції в контексті державотворчого процесу. Хронологічні межі 1917–1918 рр., період діяльності Центральної Ради і уряду Гетьмана П. Скоропадського. Даною проблематикою в Українській історичній науці займались такі дослідники як О. Павлова, Ф. Мельничук, В. Грищенко, М. В. Кordon, Я. С. Калакура та ін. Мета дослідження полягає в порівнянні культурних заходів які впроваджували вказані державні інституції, в контексті побудови Української держави, та у з'ясуванні зроблених досягнень та прорахунків на даному шляху заради кращого розуміння аналогічних процесів, що відбуваються в сучасній Україні.

Ось вже століття з моменту Української революції 1917–1918 рр. У цей час в Україні активно велася культурницька політика Українських урядів. Як вона вплинула на хід подій? Яким чином розвивалася? Та чи стала елементом державотворення?

Українська революція стала визначною подією в історії українського народу ХХ ст. Вона засвідчила незгасиме прагнення українців до творення власної держави. Незважаючи на тривале імперське поневолення, народ знайшов у собі сили, щоб у вкрай несприятливих умовах протягом тривалого часу (1917–1920 рр.) вести запеклу збройну боротьбу, обстоюючи свою державність.

Які ж були причини і передумови революції?

1. Залежне і пригноблене становище України, великодержавницька політика щодо неї панівних кіл як Росії, так і Австро-Угорщини.

2. Важке соціальне становище переважної частини населення. Невирішеність аграрного питання і соціального захисту робітництва.

3. Піднесення українського національно-визвольного руху, організаційне та ідеологічне його оформлення.

Безпосереднім поштовхом до революції стала Перша світова війна, яка до краю загострила проблеми воюючих держав, ослабила і призвела до падіння Російської, а згодом Австро-Угорської імперій. Це дало історичний шанс українському народу у боротьбі за свою державність [2].

Із приїздом Грушевського Центральна рада розгорнула активну діяльність, що мала на меті отримання Україною автономії. У квітні М. С. Грушевський вийшов із Товариства українських поступовців і став членом Української партії соціалістів-революціонерів (УПСР), яка в березні організаційно оформила свій вихід з загальноросійської Партії соціалістів-революціонерів. Українські соціал-демократи і українські есери склали в Центральній раді більшість. Визнаний лідер російського українства, професор Михайло Грушевський, до революції дотримувався ліберально-демократичних поглядів, визнав можливим в обстановці повної політичної та національної свободи форсувати національно-політичний процес. Зробивши своєю головною опорою українських есерів і українських соціал-демократів, він приступив до виконання кардинального політичного завдання руху – формування національної державності, спочатку у вигляді національно-територіальної автономії України в Росії, яку згодом передбачалося перетворити в договірну федерацію [5].

Важливим етапом у проведенні культурної політики було саме запровадження української мови. Так 24 березня 1918 року Українська Центральна Рада ухвалила закон «Про запровадження української мови у банківській і торговій сфері». Відомий дослідник Юрій Прадід, аналізуючи документи Центральної Ради, зазначав: «Центральна Рада, незважаючи на короткий термін свого перебування у владі, заклала законодавчі основи розв’язання мовних проблем в Україні, які стосуються як української мови, так і мов національних меншостей. Позитивним досвідом її, як покаже історичний розвиток, не змогли, на жаль, скористатися уряди, що прийшли їй на зміну». Центральна Рада мала план заснування вузів з українською мовою викладання. Частково він був реалізований за гетьманату. 6 жовтня 1918 року відкрився перший державний український університет у Києві, 22 жовтня – у Кам’янці-Подільському. Українські університети хотіли заснувати й в інших містах. У Полтаві було засновано історично-філологічний факультет майбутнього Українського університету.

В умовах більшовицької влади, розпочалася боротьба за вищу школу. В березні 1919 р. уряд УСРР видав декрет про нові правила прийому до ВНЗ. Оголошувалося, що в першу чергу прийматимуться представники нижчих верств населення. Для них вступні іспити скасовувались, а документи про закінчення середньої школи не вимагалися. Було скасовано плату за навчання, а студентам виплачували стипендію.

Таким чином можна побачити, що на даному етапі механізм державотворення вже запущений: відновлення української мови, підвищення рівня освіти – ось ключові моменти цього перевороту, в якій значну роль зіграла Центральна Рада.

Після Лютневої революції 1917 р. почали поширюватись національні культурно-освітні організації – «Просвіти», які найбільш активно діяли серед сільського населення. «Просвіти» організовували бібліотеки, драмгуртки, хорові колективи, тощо. Налагоджували видавничу справу і поширювали українські видання. У роботі «Просвіт» брали участь відомі українські письменники, поети, композитори, актори. Завдяки діяльності «Просвіт» багато українців уперше дізналося про славне минуле свого народу, його боротьбу за національне й соціальне визволення. Пізніше робота організацій стала набувати більш виразного політичного характеру. Вони дедалі частіше згуртовували людей, виходячи з їхніх бажань служити «вірою і правдою» справі будівництва незалежної української держави, не обмежуючись лише культурно-освітньою роботою. «Просвіти» залучали до визвольної боротьби тисячі українців.

Неабиякий вплив на свідомість української нації справляли її письменники та поети, творча молодь, що безупинно вимагала змін. Українська література доби визвольної і громадянської воєн збагатилася багатьма новими іменами. Письменники і поети тієї доби були безпосередніми учасниками подій. Життя деяких з них обірвалося раніше, ніж встиг розквітнути талант.

Поет Василь Чумак (член партії боротьбистів) був розстріляний денікінцями у київському підпіллі в 1919 р. Після смерті з'явилася перша і остання збірка 18-річного поета – «Заспів». Вона показала всю силу його літературного обдарування.

Чудовим поетом виявився й один з керівників боротьбистів Василь Блакитний (Елланський). У 1920 р. була опублікована його збірка «Удари молота і серця». На початку визвольної війни Григорій Чупринка був уже відомим поетом. Творчість його перервалася у 1921 р. Своє життя він віддав у боротьбі з більшовиками за самостійну Україну [3]. Були опубліковані збірки поезій О. Олеса «З журбою радість обнялася», М. Коноваленка «Хвилі», М. Шаповала «Лісові ритми». Нові твори оприлюднили М. Рильський, П. Тичина та ін. Публіцистика М. Грушевського, Б. Грінченка, Д. Дорошенка, М. Міхновського, С. Єфремова, І. Огієнка, В. Винниченка, І. Липи, Є. Чикаленка та ін. була проникнута ідеями побудови національної держави, соціально-економічного і культурно-духовного життя [4].

Аналізуючи діяльність «Просвіт» та не менш зацікавлених у результаті перевороту письменників та поетів, можна побачили злагоджену роботу, що була направлена на об'єднання та підвищення рівня культури та освіти нації. Це є прямим показником становлення нової держави.

До весни 1918 р. широким верствам населення України вже набридли революція й хаос. Закономірно, що ці настрої переважали серед заможних селян, дрібних підприємців та бізнесменів, великих землевласників. Австрійці та німці в Україні також всіляко прагнули відновити порядок і прискорити вивезення продуктів. Тому між 24 і 26 квітня представники цих груп таємно домовилися замінити Центральну Раду консервативним українським урядом на чолі з гетьманом Павлом Скоропадським.

У сфері національно-культурної політики Скоропадський мав певну свободу дій. Він прагнув створити умови для національно-культурного відродження України. При всілякому сприянні гетьмана, міністр народної освіти та мистецтва М. Василенко розпочав українізацію загальноосвітньої школи. Зустрічаючи опір у педагогів і батьківських комітетів, він пішов обхідним шляхом: замість того, щоб українізувати російські гімназії, засновував поряд із ними українські. Восени 1918 р. існувало вже близько 150 українських гімназій, у тому числі сільських. Було прийнято закон про

обов'язкове вивчення української мови та літератури, а також історії та географії України в усіх середніх школах.

Поряд із існуючими університетами засновувалися нові – українські (перші – у Києві та Кам'янці-Подільському). У Київському, Харківському й Одеському російськомовних університетах почали працювати кафедри української мови, літератури, історії і права.

У листопаді 1918 р. відкрилася Українська Академія наук. Наказом Скоропадського були призначені перші 12 академіків: по історико-філологічному відділу – Д. Багалій, А. Кримський, М. Петров, С. Смаль-Стоцький; по фізико-математичному – В. Вернадський, М. Кащенко, С. Тимошенко, П. Тутківський; по відділу соціальних наук – М. Туган-Барановський, О. Левицький, В. Косинський, Ф. Тарановський.

Гетьман не шкодував коштів на культурні заклади. У серпні 1918 р. було організовано Національну бібліотеку, в котрій збиралися всі пам'ятки духовного життя українського народу – як рукописні, так і друковані. Засновувались Національний архів України, Національна галерея мистецтв, Історичний музей, Український національний театр під керівництвом П. Саксаганського, «Молодий театр» Л. Курбаса тощо [1] .

Таким чином можна побачити, що ідея відродження України, як самостійної держави із гідним рівнем культурного розвитку під час правління Скоропадського була майже виконана; проблема гетьмана стала в методах управління, тактиці та стратегії. Та сказати, що гетьман нічого доброго у процесі культурного відродження не зробив не можна.

Отже, культурна політика проведена Українськими урядами значним чином визначала процес державотворення та мала на нього лише позитивний вплив. Якщо ми проаналізуємо історію нашого етносу, то зможемо побачити, що український народ від самого початку був здатний до самоорганізації і Українська революція – це приклад об'єднання людей заради однієї мети: свободи. І саме розвиток у культурній сфері став елементом зародження нової сильної та незалежної країни із великим минулим та прекрасним майбутнім!

Список використаних джерел

1. Котляр М. Довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. – К. : Академвидав, 1996.
2. Бойко О. Д. Історія України : посібн. / О. Бойко. – К. : Академія, 2002. – 656 с.
3. Історія української культури : навч. посіб. / за ред. О. Ю. Павлової. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 368 с.
4. Українська культура: цивілізаційний вимір / Я. С. Калакура, О. О. Рафальський, М. Ф. Юрій. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. – 496 с.
5. Михутина Ирина. Украинский Брестский мир: Путь выхода России из первой мировой войны и анатомия конфликта между Совнаркомом РСФСР и правительством Украинской Центральной рады / Ирина Михутина. – М. : Издательство Европа, 2007. – 288 с.